

Блок I

МІСЬКА АРХІТЕКТУРА —
ЗАСТИГЛА МУЗИКА РІЗНИХ ЕПОХ

• ДЖЕРЕЛО 1 Візуальні матеріали. Фото

Будинки на київському торгово-ремісничому Подолі та на аристократичних Липках

*Вул. Петровська на Подолі
в Києві, 1879 р.*

Фото Д. Щербаківського

*Вул. Ярославська на Подолі
в Києві, 1901 р.*

Фото Д. Щербаківського

*Вул. Межигірська на Подолі
в Києві, 1901 р.*

Фото Д. Щербаківського

*Будинок М. Ковалевського,
1911–1913 рр.*

Фото О. Ковалевської, 2011 р.

Будинок С. Могильовцева, 1899 р.

Фото О. Міхеевої, 2010 р.

*Будинок В. Городецького,
1901–1904 рр.*

Фото О. Ковалевської, поч. 2000 р.

• ДЖЕРЕЛО 2 Думка дослідника

«Всі світові показники щодо розвитку міст у другій половині XIX ст. свідчать не на користь Києва. Це було не лише пересічне з точки зору архітектури (за винятком, безумовно, окремих пам'яток, у тому числі й унікальних, як, наприклад, собор Св. Софії), але і, з точки зору розвитку інфраструктури,

провінційне місто Російської імперії, яке не могло йти у порівняння з містами Європи, Америки або Москвою та Санкт-Петербургом. Єдину перевагу Києва перед іншими містами становили природні ландшафтні утворення, краєвиди, що їх не змогли й, сподіваймося, не зможуть зіпсувати будь-які будівельні утворення. Лише будівельний бум, що розпочався у 1890-х роках, до певної міри був символом наближення Києва до Європи й цивілізованого світу взагалі».

Забудова Києва доби класичного капіталізму або Коли і як місто стало європейським / За заг. ред. М. Кальницького. — К.: ВАРТО, 2012. — С. 513.

• Джерело 3 Громадська думка

Старий Київ зникає з року в рік, і ніхто не стає на його захист [...] Життєві зусилля непереможною міццю насуваються на затиснуті серед хмарочосів церкви і собори; стіни одинадцятиповерхових прибуткових будинків пригнічують собою маленькі білі церкви з синіми маківками; дзвін трамваю, гомін автомобілів, величезні зали кінематографів, електричні реклами — все більше і більше стверджують обличчя нового міста, з байдужою загальноєвропейською фізіономією, і все сильніше та сильніше приховують тихе, затишне, ласкаве, сповнене своєрідності побуту й монастирського характеру обличчя старого Києва.

Лукомский Г. О новом и старом Киеве // Зодчий. — 1913. — №48. — С. 494–495.

➔ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Уважно роздивіться фото забудови торгово-ремісничого району Києва — Подолу та аристократичних Липок (**Джерело 1**). Яку інформацію можна отримати про забудову міста за імперських часів, розглянувши ці фото? Чим, на Вашу думку, зумовлена ця відмінність забудови різних районів одного міста?
- 2 Доберіть аргументи «за» та «проти» твердження, що за імперських часів місто намагалось обрати для себе європейський напрям розвитку? Аргументуйте свою відповідь, спираючись на запропоновані ілюстрації (**Джерело 1**) та думку дослідника (**Джерело 2**).
- 3 Наскільки міська забудова відповідала/не відповідала інтересам та потребам імперії, яка вважала Київ звичайним провінційним містом Російської імперії?
- 4 Подумайте, яким чином спосіб та стиль забудови міста може нести інформацію про соціально-економічні та культурні зміни в тогочасному суспільстві?

* ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

- 1 Спираючись на запропонований приклад, розробіть власний проект «Архітектура міста як дзеркало його історії».

• ДЖЕРЕЛО 4 Візуальні матеріали. Фото

Хрещатик протягом імперського, радянського та незалежного періодів

*Будинок Купецького зібрання.
Кін. XIX ст. Європейська площа.*

Фото з приватної колекції О. Кагляна.

Європейська площа. Сучасний вигляд.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://starozhitnosti.kiev.ua/313-evropeyskaya-ploshchad.html>.

*Вид на Хрещатик та будівлю Гранд-готелю від
Бессарабської площі, поч. XX ст.*

Фото з приватної колекції О. Кагляна.

Сучасний вид на Хрещатик від Бессарабської площі.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://retrobazar.com/journal/photo/583_foto_kieva_v_proshlom_i_segodnja.html.

• ДЖЕРЕЛО 5 Візуальні матеріали. Фото

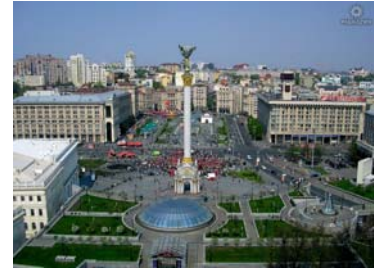
Майдан Незалежності, м. Київ. Ракурс 1

Думська площа, 1910-ті рр.

Площа Калініна, 1960-ті рр.

Майдан Незалежності, 2010-ті рр.

Майдан Незалежності, м. Київ. Ракурс 2

Площа Жовтневої Революції, 1981 р.

Майдан Незалежності, 2001 р.

Майдан Незалежності, 2004 р.

Майдан Незалежності (площадь Независимости) в Киеве — история в фотографиях и его будущее глазами нового архитектора Киева [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.archdesignfoto.com/majdan-nezalezhnosti-ploshhad-nezavisimosti-v-kieve-istoriya-v-fotografiyax-i-ego-budushhee-glazami-novogo-arxitektora-kieva.html>.

👉 ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Ознайомтеся з Джерелами 4 та 5, які відображають зовнішній вигляд різних частин головної вулиці м. Києва — Хрещатика — у різні часи, коли місто було столицею Південно-Західного краю Російської імперії, столицею УРСР та стало столицею незалежної України.
- 2 Охарактеризуйте загалом ті зміни, які можемо спостерігати на цих фотографіях стосовно архітектурних споруд та міських назв. У чому суть оновлення? Що Вам подобається в первинному й теперішньому варіантах?

* ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- 1 На фото (**Джерело 4**) зображені символічні «вузли» Хрещатика (тобто місця, куди можна вільно потрапити), певні фокусуючі пункти (тобто перехрестя, місця розривів транспортних комунікацій, місця максимальної концентрації певних функцій тощо). Які будівлі розміщені в цих вузлах? Яку функцію вони виконують? Чи змінилося призначення будівель з плином часу? Якщо ні, то чому? У чому полягає сенс збереження впізнаваності об'єктів, їхніх функцій, значення?
- 2 Користуючись запропонованим прикладом, визначте основні «вузли» головних вулиць Вашого міста/села. Що розташовано в цих місцях? Чи змінювалося призначення об'єктів, розташованих у цих «вузлах»?
- 3 Використавши **Джерело 5**, поміркуйте, чому існує суперечність між «приємною око» історичною забудовою великого міста та функціональними сучасними будівлями?

• ДЖЕРЕЛО 6 Візуальні матеріали. Центр та «спальні» райони міст

Центральна частина Києва.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://geografica.net.ua/photo/kraevidi_ukrajini/misto_kijiv/19-2-0-0-2.

Сучасні спальні райони Києва.

Фото О. Міхеєвої.

Старий центр Донецька.

Фото О. Міхеєвої.

Спальні райони Донецька радянського часу.

Фото О. Міхеєвої.

Центральна частина Львова.

Фото А. Тимофєєва.

*Вул. Артема у Львові, 1980-ті рр.
(нині — вул. Володимира Великого).*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://photos.wikimapia.org/p/00/03/18/75/94_full.jpg.

Центральна частина Одеси.

Фото О. Міхєєвої.

Спальні райони Одеси.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://odessa.od.slando.ua>.

ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Розгляньте фотографії «історичного центру» й так званих «спальних районів» у різних містах України (**Джерело 6**). Як Ви гадаєте, чи відрізняється життя людей у різних частинах міста? Чим саме?
- 2 Центральні квартали більшості міст привабливі ззовні, однак їхні мешканці потерпають від цілої низки проблем. Які незручності, на Вашу думку, можуть чекати на мешканця старого центру міста?
- 3 Як знайти баланс між збереженням історичного обличчя міста, естетичністю забудови та комфортністю умов проживання в ньому?

• ДЖЕРЕЛО 7 Візуальні матеріали. Фото

«Старе» і «нове» у центрах міст

Центр Донецька.

Фото В. Скобликова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://alldonetsk.com/photo/396-donetsk-s-vysoty-ptichego-poleta.html>.

Центр Києва.

Фото О. Міхеевої.

Центр Відня (Австрія).

Фото О. Міхеевої.

Центр Москви (Росія).

Фото О. Міхеевої.

Центр Баку (Азербайджан).

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://photo-day.ru/staryj-gorod-baku/>.

Центр Тбілісі (Грузія).

Фото О. Ковалевської.

• Джерело **8** **Думка дослідника**

Пострадянський Київ, пройшовши шлях від капіталістичного методу розпланування та забудови через соціалістичний, знову опинився в умовах європейського розвитку. Місто залишилося історичним, але повинно розвиватися як сучасне. Звідси — проблема взаємодії уподобань традиційних, які перебувають на рівні суспільної свідомості, і сучасних, які існують на рівні суспільного буття. А також — протиріччя між історичною забудовою, яка милує око, проте не задовольняє функціонально, і сучасною, яка для пересічного глядача є новою, незвичайною формою, але за функціональним навантаженням не викликає жодних нарікань.

Забудова Києва доби класичного капіталізму або Коли і як місто ставало європейським / За заг. ред. М. Кальницького. — К.: ВАРТО, 2012. — С. 513.

• Джерело **9** **Думка дослідника**

Побіжний погляд на урбаністичні ландшафти нашого сьогодення, і особливо — нашого столичного міста, введе в оману будь-кого, можливо навіть і знавця-спеціаліста. Спершу вам видається, що довкола відбуваються справді епохальні зміни, але при більш доскіпливому погляді ідилічна картинка зникає, виникає відчуття відвертого *déjà vu* (дежа вю — *Упоряд.*) та усвідомлення парадоксальної ситуації, коли під контурами начебто новітніх просторів і споруд привидами бовваніють примари зовсім недавнього минулого...

Шліпченко С. Пострадянські урбаністичні ландшафти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/601/>.

• Джерело **10** **Громадянська позиція**

Забудова центральної частини Києва набуває катастрофічного темпу. Висотками намагаються забудувати мало не кожний двір. Якщо пам'ятаєте, загроза будівництва в цьому місці виникла не вперше — раніше заради будівництва 10-поверхового адміністративного будинку в пров. Музейному, 8-А поруч з Національним художнім музеєм України планували знести двоповерхову історичну будівлю, яку вже позбавили статусу пам'ятки. Тепер тут хочуть розрити двір, щоб втикнути туди паркінг.

У Музейному провулку знову хочуть будувати підземний паркінг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/533239-u-muzeynomu-provulku-znovu-hochut-buduvati-pidzemniy-parking.html>.

• ДЖЕРЕЛО 11 Думка дослідника

Утвердження приватної власності та формування ринку житла почало впливати на посилення соціальної стратифікації. Утворюються зони з різним рівнем цін та престижності житла... Важливою проблемою є й естетичність сучасної забудови, яка здатна у більшості випадків зруйнувати «обличчя» міста, розчинити сакральні об'єкти (наприклад, коли поруч із церквою будуються багатоповерхівки), не найкращим чином змінити зовнішній вигляд споруд минулих часів. Тож, замість реновації центру та дотичної зони, маємо хаотичну та непродуману його забудову, що робить центральну частину міста вкрай неоднорідною. Тут перемішані занедбані квартири у старих будинках, власниками яких є літні та небагаті люди, що живуть у цих квартирах тривалий час; претензійні «псевдоелітні» будинки; справді елітні квартири у старих будинках, оновлених та перебудованих їх новими власниками тощо. Означені процеси характерні як для відносно молодих українських індустріальних міст, так і для міст з тривалою історією.

Міхеєва О. Територіальний та просторовий виміри міста // Соціологія міста: навчальний посібник за заг. ред. О. К. Міхеєвої. — Донецьк: ДонДУУ, 2010. — С.119.

👉 ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Роздивіться фотографії з **Джерела 7**, що демонструють поєднання старого та нового у центральній частині різних міст. Висловіть своє ставлення до означених процесів.
- 2 Як Ви гадаєте: така забудова центру міста потрібна чи її краще уникати? Відповідь обґрунтуйте.
- 3 Наведіть приклади схожих чи відмінних процесів у Вашому чи найближчому до Вас місті?
- 4 Прочитайте **Джерело 9**. Чому дослідниця вважає, що сучасне будівництво, яке мало б символізувати «справді епохальні зміни», насправді викликає у нас відчуття повернення у недавнє (радянське) минуле? У чому полягає аналогія?
- 5 Проаналізуйте **Джерела 10–11**. Які основні проблеми сучасної забудови центру міста продемонстровані цими текстами?

* ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

- 1 З проблемою необхідності повторної забудови центральної частини стикаються майже усі міста. Спробуйте запропонувати власний проект розвитку міста, в якому б враховувалася проблема збереження історичної спадщини та водночас реалізовувалася потреба у новому, комфортабельному та зручному просторі життя. Додайте обґрунтування та пояснення до ваших пропозицій.

• ДЖЕРЕЛО 12 Візуальні матеріали. Фото

Варіанти «реконструкцій» старих будинків

Дніпропетровськ.

Фото С. Легези.

Донецьк, торговельно-офісний центр "Green Plaza".

Фото О. Міхеевої.

• ДЖЕРЕЛО 13 Думка дослідника

Найбільш радикальним варіантом [реконструкції] є формат «відновлених робіт», що передбачає збереження лише фасадної частини будівлі (з ліквідацією усієї системи комунікацій, стін та перекриття, прихованих за зовнішньою шкаралупою «фасаду у півтори цеглини» й з вибудовуванням нового будинку, прихованого за старим фасадом як за маскою). Фактично, як архітектурний пам'ятник будівля за таких умов перестає існувати, але зберігає за собою можливість презентувати «історичність» як факт ідеології.

Легеза С. Сучасне місто як символічний простір: «місце», «знаки», «сுவ'язь часів» (на прикладі Дніпропетровська) // Соціологія міста: навчальний посібник за заг. ред. О. К. Міхеевої. — Донецьк: ДонДУУ, 2010. — С. 446.

▾ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Проаналізуйте Джерела 12–13. Як би Ви оцінили таку форму збереження історичної спадщини? Як зберігається історичний архітектурний спадок у Вашому чи найближчому до Вас місті?

* ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- 1 Знайдіть у Вашому чи найближчому до Вас місті приклади реконструкції старих будинків. Ви вважаєте таку реконструкцію вдалою чи ні? Відповідь обґрунтуйте.